

Gemeentefinanciën!

David Rietveld

VNG Coördinator Gemeentefinanciën

Zaterdag 23 november 2024

Hoe komen gemeenten aan hun geld?

Gemeentefonds

Vraag: wat is een juiste omvang van het gemeentefonds?

Normeringssystematiek

Hoe wordt de bijdrage uit gemeente- en provinciefonds geïndexeerd voor loon-, prijs- én volumeontwikkelingen.

Eigen inkomsten

Wat is het belastinggebied van gemeenten? Op welke andere gebieden kunnen ze eigen inkomsten genereren?

Nieuwe taken

Hoe worden de financiële consequenties van nieuwe taken of wijziging van bestaande taken van gemeenten en provincies systematisch in kaart gebracht en van een passend antwoord voorzien?

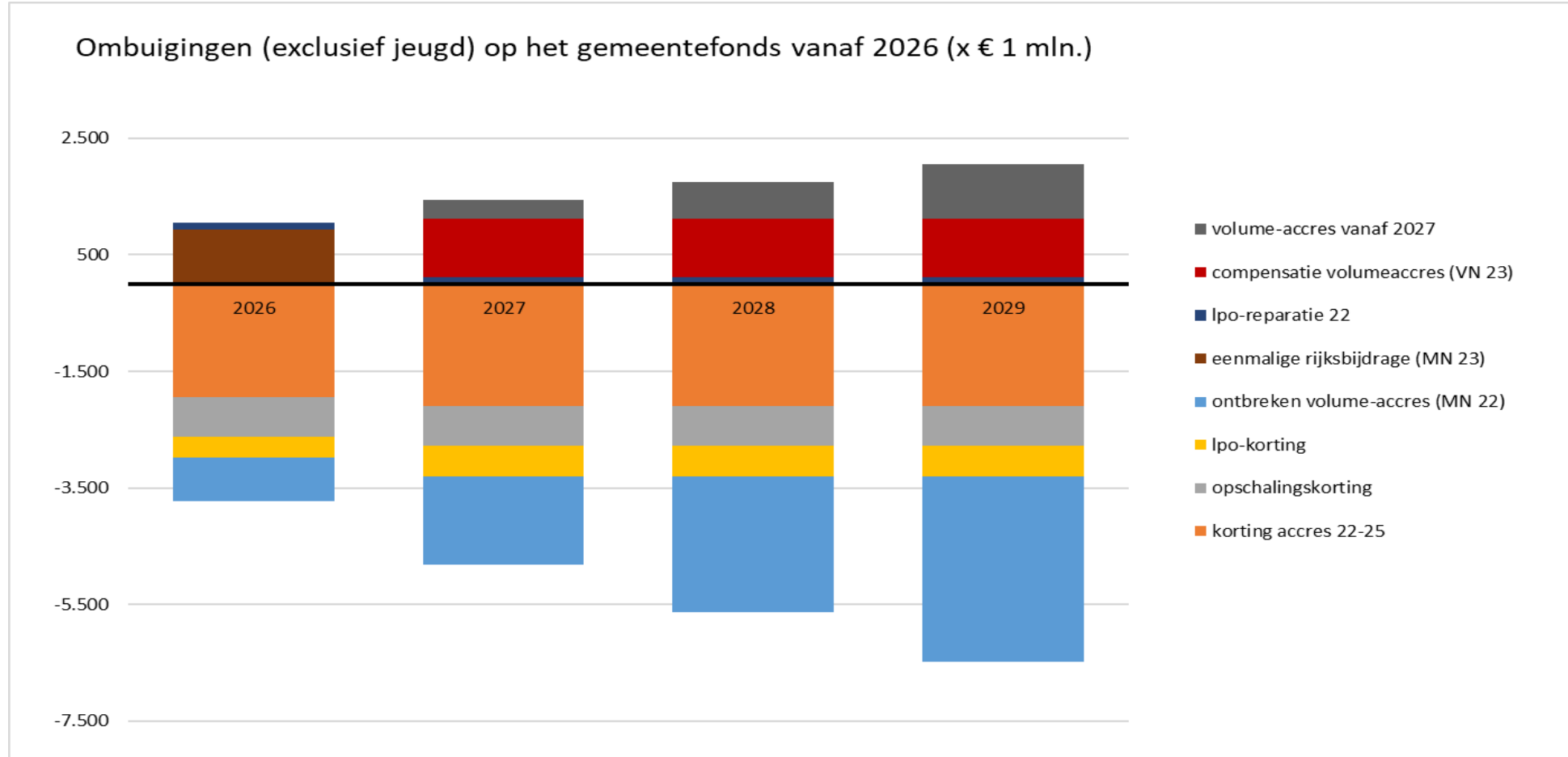
Het Ravijn: de oorzaak

- In het coalitieakkoord Rutte 4 (december 2021) staat:

Om een stabielere financiering voor de medeoverheden te realiseren en hun autonomie te vergroten, wordt in de komende jaren een nieuwe financieringssysteem voor de periode na 2025 uitgewerkt, waarbij de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied wordt betrokken.

- Financiële vertaling (in de Startnota Rutte 4): ‘het ravijn’

Het Ravijn: stand mei 2023

2024: het Ravijn bestaat nog (maar is kleiner)

Tabel 20

Accres Gemeentefonds in mln.	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Cumulatief accres o.b.v. trap op trap af	2.946	6.013	8.298	10.809	12.650	14.775
Cumulatief accres Voorjaarsnota 2024 incl. Incidentele compensatie	2.946	6.013	7.624	7.273	8.942	10.625
Vershil	0	0	- 675	- 3.536	- 3.708	- 4.150
Structureel miljard Voorjaarsnota 2023				924	924	924
Vershil na correctie	0	0	- 675	- 2.612	- 2.784	- 3.226

*Dit betreft een accres vergelijking, waardoor het schrappen van oploop van opschalingskorting (675 miljoen euro) en additionele middelen Wmo (oplopend tot 300 miljoen euro) geen onderdeel zijn van deze vergelijking.

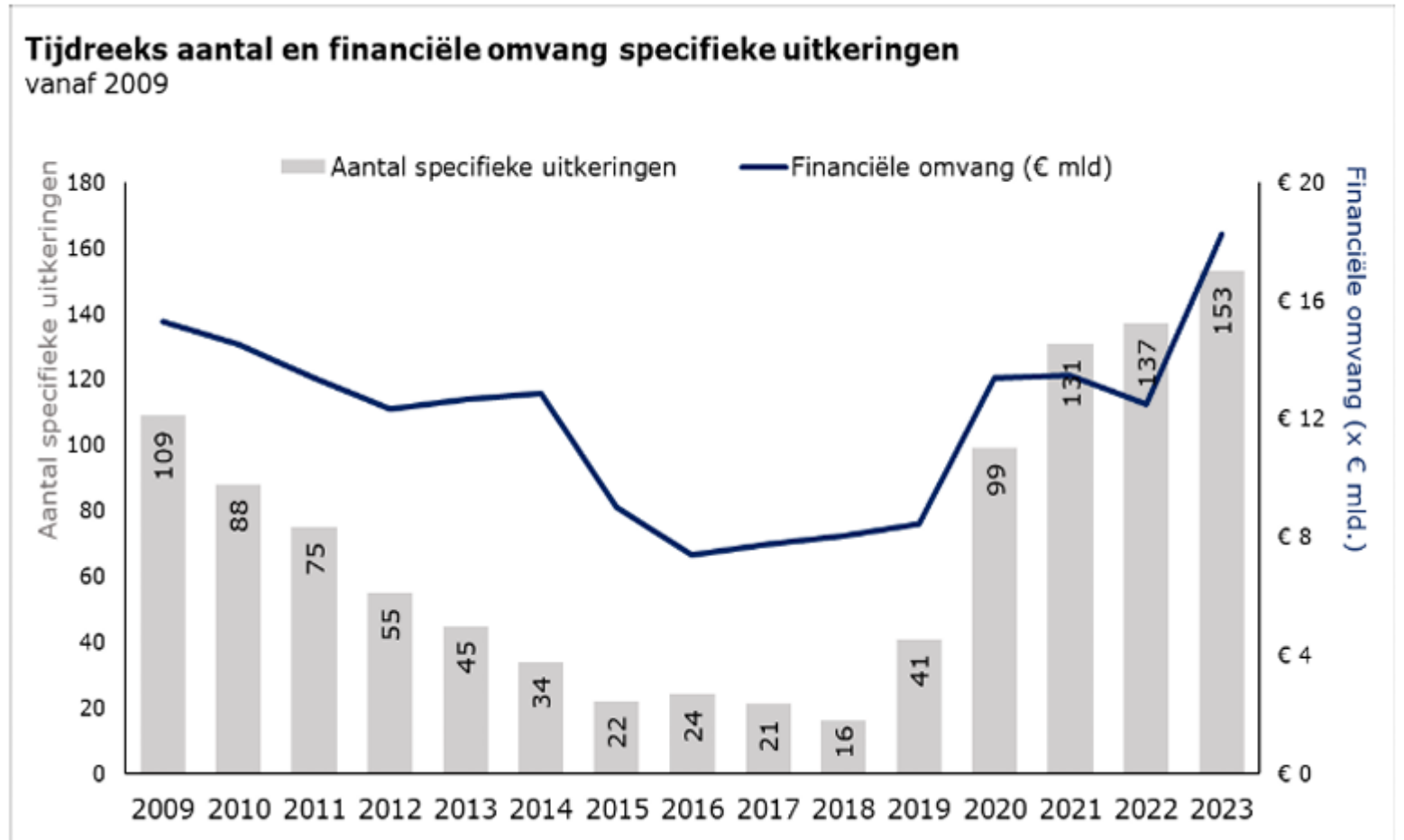
Bron: antwoorden op feitelijke vragen Voorjaarsnota 31 mei 2024

Maar waarom dan elk jaar overschotten?

- Gemeenten moeten een sluitende begroting opstellen (en mogen dus geen tekort begroten) → elke meevaller levert een overschot op.
Vergelijk het rijk: die mogen wel een tekort begroten → elke meevaller levert dan een kleiner tekort op.
- Trend: steeds vaker (grote) bedragen op een (heel) laat moment vanuit het rijk naar gemeenten.
- Reserves van gemeenten hebben een bestemming!
- Middelen zijn nodig om te kunnen investeren (zonder te lenen)

De Spuks: wat is het probleem?

- Administratieve lasten
- Geen beleidsvrijheid
- Niet (altijd) efficiënt
- Gestold wantrouwen?

Nieuw (vanaf 2026?): de Bijzondere Fondsuitkering

Decentralisatieuitkering

- Hoeft niet naar alle gemeenten (kan ook naar één gemeente)
- Verdeling volledig vrij te bepalen
- Vrij besteedbaar
- Geen afspraken over besteding
- Geen monitoring mogelijk
- Geen verantwoording
- Niet 'op aanvraag'
- Geen cofinanciering

Bijzondere fondsuitkering

- Hoeft niet naar alle gemeenten (kan ook naar één gemeente)
- Verdeling volledig vrij te bepalen
- Vrij besteedbaar
- **Globale afspraken over besteding**
- **Wel monitoring mogelijk**
- Geen verantwoording
- Niet 'op aanvraag'
- Geen cofinanciering

De Herijking

- Eerst verbeteren en dan invoeren of eerst invoeren en dan verbeteren?
- Keuze kabinet: invoering per 1-1-2023 + onderzoeksagenda
- Drie onderzoeken afgerond:
 - Grootstedelijke kosten
 - Maatstaf centrumfunctie / stapeling kosten in het sociaal domein
 - Overige Eigen Middelen (toeristenbelasting, grondexploitaties, etc.)
- Verdeling aanpassen? Ingroeipad verlengen? Volgende onderzoeken?
- *Tekorten los je niet op met een verdeling!*

Hoe komen gemeenten aan hun geld?

Gemeentefonds

Vraag: wat is een juiste omvang van het gemeentefonds?

Normeringssystematiek

Hoe wordt de bijdrage uit gemeente- en provinciefonds geïndexeerd voor loon-, prijs- én volumeontwikkelingen.

Eigen inkomsten

Wat is het belastinggebied van gemeenten? Op welke andere gebieden kunnen ze eigen inkomsten genereren?

Nieuwe taken

Hoe worden de financiële consequenties van nieuwe taken of wijziging van bestaande taken van gemeenten en provincies systematisch in kaart gebracht en van een passend antwoord voorzien?

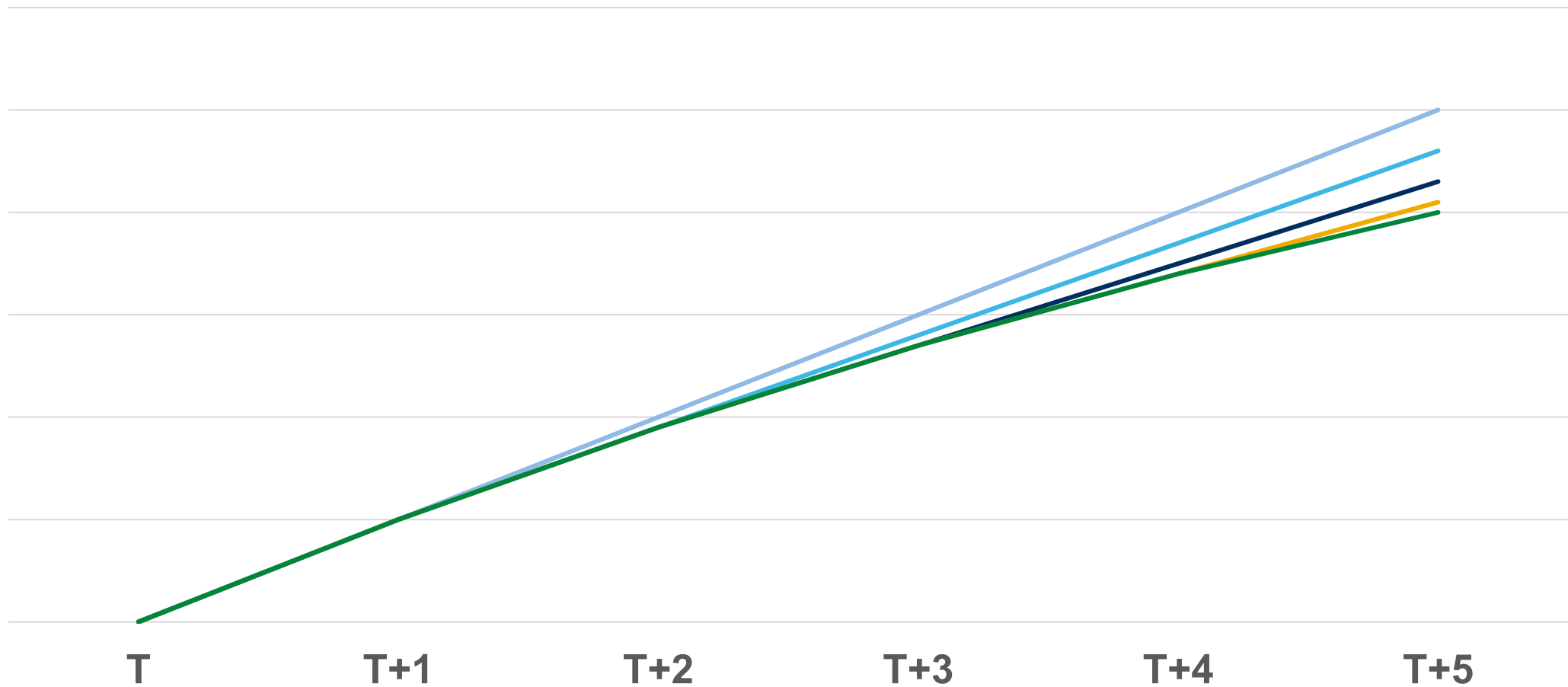
Waarom een normeringssystematiek?

- Gemeentefonds is een bak met geld om een bepaald takenpakket uit te voeren
- Lonen en prijzen stijgen en de bevolking groeit (en vergrijst)
- Ook zonder nieuwe taken moet het gemeentefonds dus elk jaar groeien!
- Accres: compensatie voor loon-, prijs- en volumeontwikkelingen
- Normeringssystematiek: methode om het accres te bepalen

Vanaf 2024: De Nieuwe Normeringssystematiek

- Vanaf 2024: koppeling aan Bruto Binnenlands Product
 - Lonen en prijzen: ontwikkeling prijs-BBP (op basis van Centraal Economisch Plan van het Centraal Planbureau in het lopende jaar)
 - Volumeontwikkelingen: groei BBP (8-jaarsgemiddelde t-2 t/m t-9)
- Verbeterpunten
 - Schommelende accressen door (her)berekening actuele stand GF
 - Pakt volumedeel ook echt alle volumeontwikkelingen (nee: Wmo/zorg!)
 - Ramingsproblematiek: CPB onderschat inflatie schijnbaar structureel

Waarom is elk jaar 1% minder een probleem?

Hoe komen gemeenten aan hun geld?

Gemeentefonds

Vraag: wat is een juiste omvang van het gemeentefonds?

Normeringssystematiek

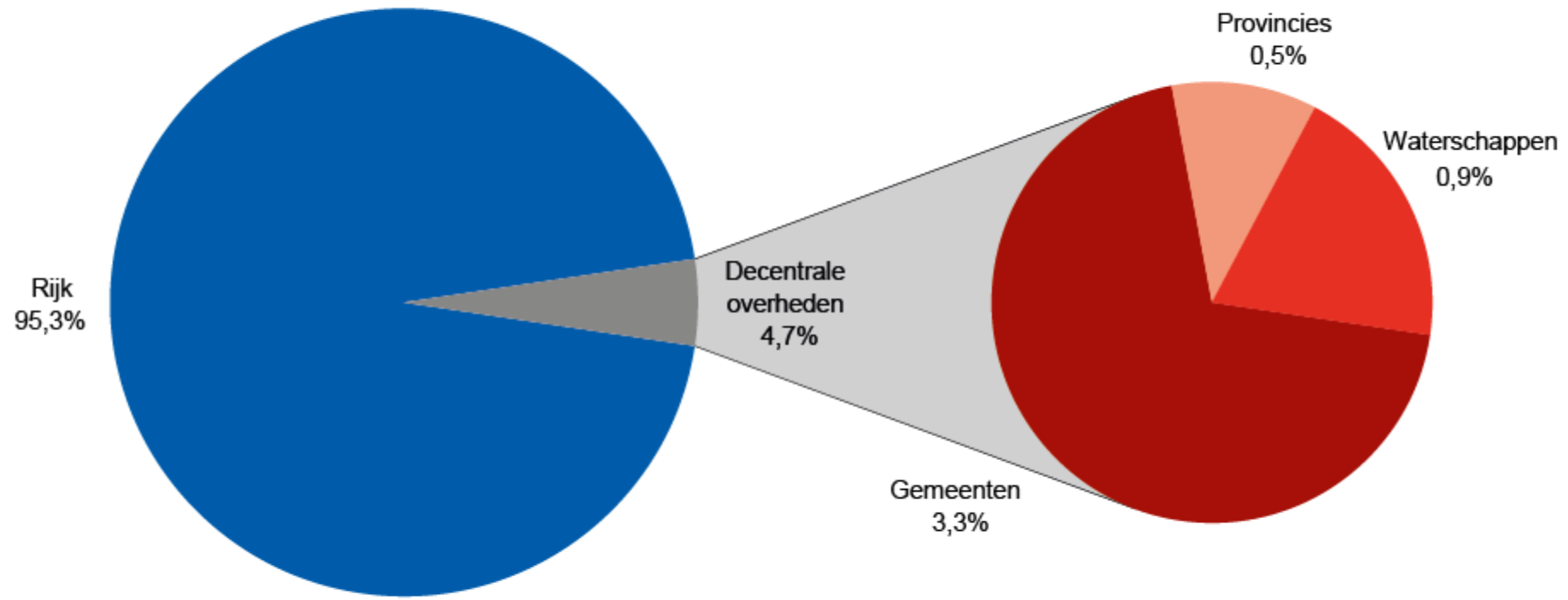
Hoe wordt de bijdrage uit gemeente- en provinciefonds geïndexeerd voor loon-, prijs- én volumeontwikkelingen.

Eigen inkomsten

Wat is het belastinggebied van gemeenten? Op welke andere gebieden kunnen ze eigen inkomsten genereren?

Nieuwe taken

Hoe worden de financiële consequenties van nieuwe taken of wijziging van bestaande taken van gemeenten en provincies systematisch in kaart gebracht en van een passend antwoord voorzien?

Méér gemeentebelastingen?

Waarom wel?

- Band tussen bepalen en betalen
- Meer sturingsmogelijkheden
- Opvang verdeelongelijkheden
- Stabiele inkomsten

Waarom niet?

- Te veel verschil tussen gemeenten
- Weerstand bij burgers/bedrijven
- Armoedeval / inkomenseffecten
- Uitvoeringslasten
- In de praktijk blijft rijk toch sturen

Hoe komen gemeenten aan hun geld?

Gemeentefonds

Vraag: wat is een juiste omvang van het gemeentefonds?

Normeringssystematiek

Hoe wordt de bijdrage uit gemeente- en provinciefonds geïndexeerd voor loon-, prijs- én volumeontwikkelingen.

Eigen inkomsten

Wat is het belastinggebied van gemeenten? Op welke andere gebieden kunnen ze eigen inkomsten genereren?

Nieuwe taken

Hoe worden de financiële consequenties van nieuwe taken of wijziging van bestaande taken van gemeenten en provincies systematisch in kaart gebracht en van een passend antwoord voorzien?

Artikel 2 Financiële verhoudingswet

1. Indien beleidsvoornemens van het Rijk leiden tot een wijziging van de uitoefening van taken of activiteiten door provincies of gemeenten, wordt in een afzonderlijk onderdeel van de bijbehorende toelichting met redenen omkleed en met kwantitatieve gegevens gestaafd, welke de financiële gevolgen van deze wijziging voor de provincies of gemeenten zijn.
2. In de toelichting wordt tevens aangegeven via welke bekostigingswijze de financiële gevolgen voor de provincies of gemeenten kunnen worden opgevangen.
3. Over de toepassing van het eerste en tweede lid vindt tijdig overleg plaats met Onze Ministers.

Artikel 108 (lid 3) Gemeentewet

1. De bevoegdheid tot regeling en bestuur inzake de huishouding van de gemeente wordt aan het gemeentebestuur overgelaten.
2. Regeling en bestuur kunnen van het gemeentebestuur worden gevorderd bij of krachtens een andere dan deze wet ter verzekering van de uitvoering daarvan, met dien verstande dat het geven van aanwijzingen aan het gemeentebestuur en het aan het gemeentebestuur opleggen of in zijn plaats vaststellen van beslissingen, slechts kan geschieden indien de bevoegdheid daartoe bij de wet of krachtens de wet bij provinciale verordening is toegekend.
3. Onverminderd het bepaalde in de artikelen 110, vijfde lid, 119, vierde lid en 120, tweede lid, worden de kosten, verbonden aan de uitvoering van het tweede lid, voor zover zij ten laste van de betrokken gemeenten blijven, door het Rijk aan hen vergoed.

Jeugd en Wmo

- Jeugd: begin 2025 deskundigencommissie met oordeel over uitvoering Hervormingsagenda (en realiteitsgehalte besparingen)
- Tekort en met terugwerkende kracht bijpassen en vooruitlopend oplossen
- Verkeerde prikkelwering/afwentelgedrag: risico bij niet behalen besparingen ligt nu eenzijdig bij gemeenten...
- Wmo houdbaarheidsonderzoek + afspraken Voorjaarsnota: zicht en grip op uitgaven krijgen (en passende indexering)
- Vooruitlopend vanaf 2026 €75 mln, oplopend naar €300 mln structureel aan gemeentefonds toegevoegd

Overall: de financiële verhoudingen

- Vorige week 'Overhedenoverleg': minister-president en andere bewindslieden met voorzitters koepels van gemeenten, provincies en waterschappen.
- Volgende week Bestuurlijk Overleg financiële verhoudingen: fondsbeheerders (min BZK en stas FIN) met koepelvoorzitters